

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

41

Muzeum Krakowa

Kraków 2023

Recenzenci zeszytu 41 / Reviewers of Volume 41:

Piotr Borek (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Krzysztof Brzechczyn (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Tomasz Gajownik (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Irma Kozina (Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach), Marek Lasota (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie), Anna Kostrzyńska-Miłosz (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Grzegorz Nieć (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Zdzisław Noga (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Mirosław Płonka (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Marcin Starzyński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Tarnowski (Muzeum Stutthof w Sztutowie), Piotr Trojański (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Tomasz Wiślicz-Iwańczyk (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Rafał Wnuk (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie), Michał F. Woźniak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Krzysztof Zamorski (Uniwersytet Jagielloński)

Redaktor prowadzący / Commissioning editor: Anna Biedrzycka

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Maria Piechaczek-Borkowska

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations: Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu (AZK), Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Centralne Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej (CAMO FR), Centrum Historii Zajezdźnia, Hufiec ZHP w Lublińcu, Imperial War Museums, Muzeum Armii Krajowej (MAK), Muzeum Krakowa (MK), Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Muzeum Regionalne w Szczecinku, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (MTN), Muzeum Warszawy, Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy, Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC), National Archives and Records Administration (NARA), Victoria and Albert Museum, Wikimedia Commons;

zbiory / collections of: Witolda Dzielskiego, Elżbiety Lang, Jacka M. Majchrowskiego, Pawła Pawłowskiego; oraz / and: Katarzyna Bednarczyk, Rafał Bulanda, Elżbieta Firlet, Marcin Gulis, Andrzej Janikowski, Andrzej Jaworski, Marcin Jędrzejczak, Tomasz Kalarus, Kamil Karski, Marzena Kolarz, Bogdan Krężel, Urszula Krzemińska, Andrzej Kuczkowski, Wacław Lang, Jerzy Łobaza, Malwina Markiewicz, Emil Rachwał, Magdalena Smaga, Anna Ziębińska-Witek, Rafał Wolfram, Jacek Zagożdżon

ISSN 0137-3129

© Muzeum Krakowa, Kraków, 2023

Wydawca / Publisher:

Muzeum Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków

www.muzeumkrakowa.pl

www.facebook.com/muzeumkrakowa

www.muzeumkrakowa.pl/krzysztoforzy-zeszyty-naukowe

Rocznik jest wpisany do prowadzonego przez MEiN Wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych z 3 listopada 2023 r.: na liście nr 32461; unikatowy identyfikator czasopisma – 201305 / The annual is included on the updated list of scholarly journals and peer-reviewed proceedings from international conferences accredited by the Ministry of Education and Science published on 3 November 2023: item No. 32461 on the list; the journal's unique identifier is 201305

Czasopismo jest indeksowane w bazie ERIH PLUS / The journal is included in the ERIH PLUS database

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa / The periodical originally comes out in paper

Printed in Poland

Nakład: 200 egz. / An edition of 200 copies

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

Druk / Print: Zakład Poligraficzny Sindruk, Opole

Redaktor / Editor

Michał Niezabitowski

Rada Naukowa / Scientific Council

Zdzisław Noga – przewodniczący / President (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Antoni Bartosz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Jacek Chrobaczyński (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Péter Farbaky (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry), Jacek Gądecki (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Jacek Górski (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), Dariusz Kosiński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Krasny (Uniwersytet Jagielloński), Anna Niedźwiedz (Uniwersytet Jagielloński), Jacek Purchla (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie), Volker Rodekamp (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, RFN)

Kolegium Redakcyjne / Editorial Board

Michał Niezabitowski – przewodniczący / President, Anna Bednarek, Anna Biedrzycka, Ewa Gaczoł, Piotr Hapanowicz, Zdzisław Noga, Jacek Salwiński, Andrzej Szoka, Barbara Świadek, Jacek Zinkiewicz – sekretarz / Secretary

Dr Jacek Laberschek (1950–2023)

Informacje o autorze: prof. dr hab., historyk, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Historii i Archiwistyki, kurator Muzeum Krakowa, <https://orcid.org/0000-0003-0061-1808>

Information about the author: Professor, historian, University of the National Education Commission in Kraków, Institute of History and Archival Studies, Curator at the Museum of Kraków, <https://orcid.org/0000-0003-0061-1808>

31 marca 2023 roku zmarł dr Jacek Laberschek, cichy, skromny i wybitny historyk mediewista, badacz historii Krakowa. Urodził się 24 października 1950 roku w Krakowie i w tym mieście spędził całe życie. Do czasu założenia własnej rodziny mieszkał z rodzicami w kamienicy nr 17 przy ulicy św. Tomasza w Krakowie, skąd rozpościerał się piękny widok na wieżę hejnałową kościoła Mariackiego i dachy sąsiednich kamienic. Jak wspominał, nieomal codziennie był świadkiem gry hejnałisty i widoku jego złotej trąbki w maleńkim okienku.

Wrośnięty w Kraków, umiłował jego historię. Po ukończeniu w 1969 roku I Liceum Ogólnokształcącego im. Bartłomieja Nowodworskiego podjął studia historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Na seminarium prowadzonym przez prof. Józefa Mitkowskiego przygotował pracę magisterską „Stanowisko biskupa krakowskiego Jana Muskaty wobec polityki zjednoczeniowej Władysława Łokietka” i w 1974 roku uzyskał tytuł zawodowy magistra historii.

Na początku 1975 roku podjął pracę na stanowisku asystenta w Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski w Krakowie, podległej Instytutowi Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Z Pracownią Słownika związał się na całe życie. Swoje umiejętności zawodowe rozwijał najpierw pod okiem prof. Jerzego Wiśniewskiego, a po jego śmierci od 1983 roku prof. Antoniego Gąsiorowskiego z Poznania, który przejął kierownictwo Pracowni i zmobilizował go do ukończenia doktoratu. W 1989 roku Instytut Historii PAN w Warszawie nadał mu stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie dysertacji „Rozwój osadnictwa w powiecie lelewskim w średniowieczu (do 1400 roku)”.

Rozmaite aspekty dziejów ziemi lelewskiej omawiał zresztą Jacek Laberschek przez całe swoje zawodowe życie w licznych publikacjach. Ich ukoronowaniem była ogłoszona w 2017 roku monografia średniowiecznego Lelowa. Przez wiele lat współpracował z historykami z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (głównie z prof. Feliksem Kirykiem), przygotowując liczne teksty poświęcone osadnictwu średniowiecznemu i dziejom miast na obszarze ziemi krakowskiej do powstających monografii lokalnych, m.in. Siewierza (1994), Trzebini (1994), Kłobucka (1998), Częstochowy (2002) i pozostającą jeszcze w druku historię osadnictwa średniowiecznego na terenie gminy Laskowa. Odrębne studia poświęcał poszczególnym miejscowościom położonym głównie w północno-zachodniej części ziemi krakowskiej.

Natomiast efektem pracy w Pracowni Słownika są 683 hasła w 17 zeszytach *Słownika historyczno-geograficznego województwa krakowskiego w średniowieczu*. Jacek Laberschek jest też autorem 16 biogramów do *Polskiego słownika biograficznego*, w tym mieszczan krakowskich (Hanusza i Piotra Moryców, Imbrama Salomona, Stefana Gallicusa).

Centralne miejsce w jego twórczości zajmuje historia Krakowa i jego najbliższych okolic. Interesował go zwłaszcza kształt przestrzenny Krakowa i miast satelickich. Do opublikowanego w 2007 roku wydawnictwa *Atlas historyczny miast polskich* (tom 5. *Małopolska*, zeszyt 1. *Kraków*) opracował warunki topograficzne, sieć wodną, sieć drożną, a także sporządził dwie mapy okolic Krakowa w czasach Władysława Łokietka i u schyłku średniowiecza. Przestrzeni okolic Krakowa poświęcił także tekst *Rozwój przestrzenny krakowskiego zespołu osadniczego extra muros XIII–XVIII w.*, zamieszczony w jubileuszowym, 150. tomie Biblioteki Krakowskiej *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta* (2007).

W następnym roku ukazał się kolejny tom monumentalnego atlasu *Polska XVI wieku*, mianowicie *Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, dla którego sporządził plan Krakowa i okolic w drugiej połowie XVI wieku. Teksty o Krakowie publikował i w „Roczniku Krakowskim”, i w czasopiśmie „Quaestiones Medii Aevi Novae”.

Rezultatem jego wieloletnich studiów nad dziejami Krakowa jest także zebrana przez niego ogromna baza źródłowa umożliwiająca opracowywanie rozmaitych tematów związanych z rozwojem terytorialnym aglomeracji krakowskiej, a to z genezą osad krakowskich i podkra-

kowskich, a to z początkami miast Krakowa, Kazimierza i Kleparza, wreszcie z tworzeniem się zaplecza osadniczego i gospodarczego trójmiasta. W sporządzonej w tym celu kartotece znalazły się wypisy źródłowe dotyczące sieci hydrograficznej, terenów zielonych, wyniosłości terenowych, wszelakich obiektów osadniczych Krakowa i okolic. Wykorzystał ją tylko częściowo: w artykule o roli Rudawy w gospodarce średniowiecznego Krakowa (2015) i w znakomitej, a wciąż jeszcze mało docenianej książce *Sieć wodna średniowiecznego Krakowa i jej gospodarcze wykorzystanie* (2016).

W 2017 roku przeszedł na emeryturę, ale nadal codziennie – jak przez całe pracowite życie – punktualnie o 9 rano zasiadał przy swoim biurku w Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego i tworzył kolejne hasła oraz inne prace, nie zwracając przy tym uwagi, czy przynoszą mu one punkty. Uważał, że „ktoś, kto kocha regionalistykę i historię małych miejscowości, nie będzie się przejmował reformą ministerialną (...), deprecjonującą wartość prac poświęconych małym polskim społecznościom i obniżającą rangę książek i artykułów naukowych publikowanych w regionalnych wydawnictwach i czasopismach lokalnych do poziomu zwykłych czytań niezastługujących na punktowanie”. Z nieukrywanym umiłowaniem zajmował się historią lokalną. Bez oglądania się na zaszczyty ani na finanse służył lokalnym wspólnotom swoją wiedzą.

Odszedł nagle. Pozostały po nim znakomite dzieła i pamięć zwykłych ludzi, którym niestrudzenie przybliżał dzieje ich małych ojczyzn.